

tjockare kastkäpp måste tydligen vara ett särskildt för ändamålet förfärdigadt eller åtminstone särskildt utvaldt jaktredskap, och min notis hos Ekman är således för äldre tider oriktig, om den också för nyare tiders vidkommande torde behålla sin giltighet.

I A. Genetz' Wörterbuch der Kola-lappischen Dialekte, Helsingfors 1891, n:o 723 omtalas en leksak vid namn *čukka-čärva* »Pfeil, den die Knaben über den Schnee hin werfen». Det är mig obekant, hur denna pil ser ut och om den kan till sin användning jämföras med kastkäppen; emellertid torde den böra omnämnas i detta sammanhang. Med ledning af det hos Genetz anförda ordmaterialet skulle man vilja öfversätta ordet med »skrin-gädda» (?).

Kastkäppar och kastklubbor af olika slag omtalas som bekant från en mängd nyare och äldre folk rundt hela jorden; jag behöfver rörande dessa vapen endast hänvisa till Max Jähns, *Entwicklungsgeschichte der alten Trutzwaffen*, Berlin 1899, ss. 161, 202 ff. Det har dock sitt särskilda intresse att finna kastkäppen äfven hos lapparna, enär detta redskap eljest synes vara alldeles obekant bland polarfolken.

K. B. Wiklund.

En renässanskista.

Inredningen i boningshusen på adelns eller borgarnes gårdar var längre tillbaka till största delen fast. De flyttbara möblerna voro mycket fåtaliga. En hufvudgrupp bland dessa senare voro emellertid kistorna, i hvilka husets värdefullare egendom, i synnerhet väfnader och kläder förvarades.¹ I Fataburen för år 1909 sid. 15 ff. har jag behandlat en då till Nordiska Museet nyinkommen lår, som ur konstruktiva synpunkter erbjöd åtskilligt af intresse. Man hade utan att använda järn erhållit en stark och hållbar väggfogning. Jämte mycket annat var den alltså ett vittnesbörd om, huru högt snickaryrket i äldre tider varit utveckladt. Tänker man närmare på saken, är det i själfva verket mycket naturligt, att skickligheten inom detta yrke måste stå högt hos en befolkning, som för att

¹ Jfr N. Sjöberg, *Konung Gustaf I:s fatbur på Gripsholms slott*, Fataburen 1907 s. 80 och J. Olrik, *Borgerlige hjem i Helsingör*. Köpenhamn 1904.

fylla de flesta af sina enkla behof hade att lita till träet som sitt närmaste till hands varande material.

Under senare år har museet lyckats komma i besittning af en märklig kista, fig. 1., som emellertid i konstruktivt hänseende ej är något mästerverk. Breda järnbeslag ha placerats litet hvarstades, äfven tvärs öfver utskurna ornament, för att man skulle kunna vara säker på, att väggarna ej skulle gå isär från hvarandra.

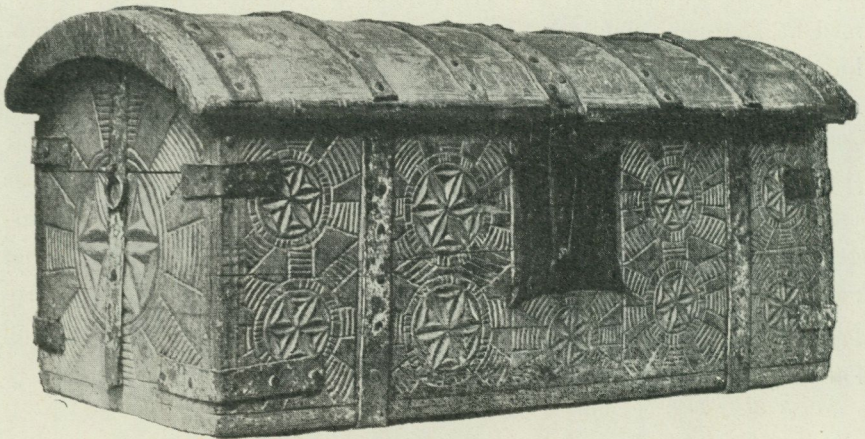

Fig. 1. Kista från 1500-talet. N. M. 113,833.

Kistan har blifvit inköpt från herr G. B. Ljungström, Karlberg n:r 2, Mallön, Gysinge, i norra Uppland under uppgift, att den af honom förvärfvats i Vittinge socken i Uppland. Dess dimensioner äro följande: höjd 52 cm., längd 120 cm., bredd 51 cm. Kistan består af en plan botten, fyra lodräta sidor och ett bukigt lock, allt af furu. I botten finnas två brädor; likaså två korta brädor i hvardera gafveln; långsidorna och locket bestå däremot hvar för sig af en enda bräda. Sammanfogningen har skett på så vis, att gaflarna äro infällda i grunda falsar i ytterändarna på långväggarna. Genom dessa gå visserligen äfven tränaglar in i gafvelbrädornas smalsidor, men konstruktionen blir i alla fall föga hållfast. Först sedan man öfver hvarje hörn utvändigt tillsatt tvenne breda järn, håller det hela bra tillsammans.

Gaflarnas båda bitar hållas ihop inbördes och med botten genom utvändiga järnbeslag. Upptill äro dessa vikta öfver gaflarnas öfver-

kant. För att emellertid järnet ej direkt skall nöta locket, är en smal, mycket tunn ribba fastspikad längs nyssnämnda öfverkant.

Locket är ledadt på trenne gångjärn; hvardera består af tre öglor, igenom hvilka tenen löper. Två af dem äro fästa å kistans beslag, den mellersta å lockets. De båda yttre kistbeslagen löpa under kistbotten från öfverkant till öfverkant på långväggarna. Det är således dessa båda beslag, som väsentligen ge kistan stadga. Dessa äro lika gamla som kistan själf, ty — hvilket man också tydligt ser å bilden — man har från början lämnat plats för dem i orneringen. Det grofva, af endast en bräda bestående, kupiga locket är beklädt med 7 beslag af samma sort som kistans. Dessa äro väl onödigt många, om man haft enbart praktiska syften med dem.

Kistan är såväl ut- som invändigt målad. Utvändigt är den blåmålad på kritgrund, invändigt liksom järnbeslagen med undantag af nyckelskylten högröd. På nyckelskylten, som har en form som lefvat under relativt lång tid,¹ har jag ej kunnat finna några spår af färg. Annars är målningen otvifvelaktigt den ursprungliga.

Hvad som skiljer denna kista från så många andra dess likar är att alla fyra väggarna utvändigt äro betäckta med utskärningar i låg relief. Mönstret upprepar sig, dock icke slafviskt. Omväxlingen nås emellertid väsentligen däri genom, att motivet växlar i storlek. Locket saknar ornering af detta slag. Utanpå detta förekomma ett par inskrifter, som i den mån de äro äkta äro af intresse för kistans historia. Den till synes äldre af dessa lyder: Herr Claes Christensen Horn MDLXII. Bokstäfverna äro inskurna i ytan och tillhöra ett alfabet med mera ovanliga bokstafsformer. Därmed åsyftas förmodligen, att kistan skulle haft till ägare den ur Sveriges historia berömda krigaren från Erik XIV:s tid. Det ledsamma med denna inskrift är emellertid, att den icke är äkta. Det är all anledning att här begagna tillfället att uttala ett beklagande af det ingalunda sällsynta förhållandet, att gamla föremål genom anbringande af falska årtal och inskrifter »göras än gamlare». Mången gång, såsom t. ex. i här föreliggande fall, lida värdefulla föremål härigenom en skada, som är i hög grad beklaglig, och deras handelsvärde stegras icke

¹ Jfr Ambrosiani, Lär från Mysslinge, Fataburen 1909 sid. 23.

härigenom utan tvärtom. Den andra inskriften, som ej är förestafvad af handelsintresse, är målad utanpå locket. Det är initialerna O A S och I S D samt året 1825. Den har således den vanliga formen för en inskrift, som af vår allmoge brukade anbringas på ett pars tillhörigheter, när de tillsammans gingo att sätta bo.

Äfven om jag således ej sätter någon tilltro till den förra inskriftens trovärdighet, vill jag dock ej förneka, att kistan det oaktadt är ett värdefullt förvärf från den tid som det apokryfiska året antyder, eller möjligen från en något aflägsnare. Därför talar såväl ornamentikens karaktär som de använda färgerna, hvilka, såsom redan framhållits, ej blifvit öfvermålade. Något direkt jämförelsematerial från 1500-talets förra hälft har jag ej lyckats anträffa, men det är ju ett allmänt bekant faktum, att föremål med renässanskaraktär från denna periods begynnelse i Sverige äro förvånansvärdt sällsynta. Berodde det på, att den gotiska formgifningen länge dominerade här hemma? Berodde det på att landet efter de många krigen var rätt utarmadt? Man gjorde endast få sådana saker, som på grund af material eller utförande voro ägnade att föra en tillvaro fram genom århundraden in till våra dagar.

—a—i.

Sägnen om den förborgade kitteln.

Upptecknade af *Louise Hagberg*.

Bland sägnen som alltjämt kvarlefva hos dala-allmogen intaga de om förborgade skatter ett framstående rum, och många äro de platser, som uppgivas vara gömställen för under forna tider undan-gömda dyrbarheter. Så vet man flerstädes i Leksands socken att förtälja om vissa källor och andra vattendrag, i hvilka med silfver fyllda kopparkittlar skulle ha blifvit nedsänkta. Såväl om den i närheten af Knytberget befintliga Lisskarlskällan som en källa nere vid älven i Hälla by gå sålunda dylika sägnen. Under ofredens dagar — än uppgifves trettioåriga krigets dagar, än åter de tider, då vikingarna foro omkring och härjade — så hade, berättas det, innevånarna sänkt ned sina dyrbarheter i källor, som aldrig fröso,